

# **ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД РОЗВИТКУ ШКОЛЯРІВ З ПОРУШЕННЯМИ СОМАТИЧНОГО ЗДОРОВ'Я**

**З.А.РЕЗАНЦЕВА**

*Україна, м. Запоріжжя, Запорізька загальноосвітня санаторна школа-інтернат № 7*

**Т.Є. ГУРА**

**Україна, м. Запоріжжя,**

**КЗ «Запорізький обласний інститут  
післядипломної педагогічної освіти» ЗОР**

Однією з найактуальніших проблем сучасної вітчизняної психолого-педагогічної науки та практики є пошук ефективних технологій освітнього супроводу розвитку соматично ослаблених дітей, адже їх кількість постійно зростає і у теперішній час складає близько 60% від загальної чисельності дитячого населення країни. Проте, не дивлячись на чисельні наукові дослідження зв'язку біологічного та соціального, (фізіологічного та психічного, тілесного та психологічного) (О. Брушлинський, О. Леонтьєв, О. Лурія, С. Рубінштейн та ін.), особливостей розвитку і навчання дітей з порушеннями соматичного здоров'я (В. Басін, Л. Виготський, Д. Ісаєв, В. Лебединський, Н. Ніколаєва, М. Орлова та ін.), технологій психологічної допомоги дітям з проблемами у розвитку (М. Бітянова, М. Мамайчук та ін.), комплексних наукових досліджень, спрямованих на пошук форм і методів психолого-педагогічного супроводу розвитку школярів з особливостями соматичного здоров'я недостатньо.

Оскільки під психолого-педагогічним супроводом розуміється система сумісної професійної діяльності фахівців (психологів, соціальних педагогів, учителів та ін.), метою якої є створення соціально-психологічних та педагогічних умов для всебічного гармонійного розвитку та успішного навчання дитини в ситуації шкільної взаємодії, то супровід розвитку дитини з порушеннями соматичного здоров'я передбачає створення системи клініко-психологічних, психолого-педагогічних та соціально-педагогічних умов її успішної адаптації, реабілітації та особистісного зростання в соціумі в цілому та освітньому просторі зокрема.

Психолого-педагогічний супровід розвитку дитини з порушеннями соматичного здоров'я складається з таких взаємопов'язаних компонентів як:

- систематичне відстеження клініко-психологічного та психолого-педагогічного статусу дитини в динаміці його психічного розвитку;
- створення соціально-психологічних та педагогічних умов для успішного психічного та психологічного розвитку дитини;
- систематична психологічна та педагогічна допомога батькам дитини з особливостями розвитку;
- систематична психологічна та науково-методична допомога учителям щодо покращення освітніх умов розвитку дитини з порушеннями соматичного здоров'я;
- організація життєдіяльності дитини в освітньому закладі з урахуванням їх психічних та фізичних можливостей.

Отже, психолого-педагогічний супровід є складним процесом, цілісною технологією, що вимагає тісної взаємодії та співпраці усіх фахівців, які приймають участь у життєдіяльності дитини (керівників освітніх закладів, учителів, психолога, педагога-дефектолога, педіатрів, психіатра, невропатолога та ін.) та передбачає впровадження комплексу соціальних, психолого-педагогічних та медичних заходів, спрямованих на забезпечення успішного фізичного, психічного та соціально-психологічного розвитку соматично ослабленого школяра.

З метою розробки та впровадження такої технології психолого-педагогічного супроводу розвитку дитини з порушеннями соматичного здоров'я у загальноосвітній санаторній школі-інтернаті здійснюється педагогічний експеримент. Протягом вересня 2011

року – березня 2012 року реалізовані організаційний та діагностичний етапи, розроблений пілотний варіант формувального етапу експерименту. Більш детально зупинимось на змісті діагностичного етапу, завданнями якого були такі:

- на організаційно-методичному рівні: виходячи з вікових, типологічних та індивідуально-психологічних особливостей вихованців санаторної школи-інтернату – дітей з порушеннями соматичного розвитку здійснити підбір психодіагностичного інструментарію, розробити карту комплексного психодіагностичного дослідження; підготувати оснащення для проведення діагностики, розробити стимульний матеріал, скласти графік психодіагностичного дослідження; за результатами діагностики визначити кількісні та якісні характеристики цілісного розвитку вихованців школи-інтернату; скласти рекомендації за результатами психодіагностичного дослідження для вчителів, вихователів, психолога, соціального педагога та керівників навчального закладу;

- на операційному рівні: здійснити діагностичне дослідження особливостей психічного (психомоторного, пізнавального, емоційно-вольового) психологічного та соціально-психологічного розвитку дітей-вихованців школи-інтернату.

Психодіагностичне дослідження відбувалося за такими принципами: 1) системності, що передбачає комплексне вивчення усіх аспектів психічного та соціально-психологічного розвитку вихованців; 2) науковості, який визначає можливість застосування тільки науково обґрунтованих методів, надійних і валідних методик дослідження; 3) пріоритету інтересів піддослідного, орієнтації на його індивідуальність; 4) науково обґрунтованого, системного та доцільного вибору якісних показників психічного та психологічного розвитку дитини, що стануть основою відбору психодіагностичного інструментарію; 5) врахування вікових та індивідуально-психологічних особливостей вихованців санаторної школи-інтернату; 6) врахування типологічних особливостей вихованців санаторної школи-інтернату, який визначає необхідність побудови технології психодіагностичного дослідження на основі особливостей розвитку дитини з порушеннями соматичного здоров'я; 7) доступності психодіагностичного інструментарію, передбачуваної успішності виконання завдань вихованцями; 8) цілісності, комплексності психодіагностичного інструментарію, що передбачає застосування методик, спрямованих на вивчення як особливостей пізнавального, так і особистісного розвитку дитини; 9) позитивної спрямованості методик: пріоритет інструментарію, що сприяє позитивному емоційному стану дитини, зростанню впевненості у собі встановленню позитивного емоційного контакту; 10) достатнього мінімуму психодіагностичних методик: застосування такої кількості методик, які, з одного боку, дозволять здійснити комплексне дослідження психічного та психологічного розвитку дитини, з іншого, - не призведуть до підвищення психоемоційної напруги, психофізіологічного виснаження через об'ємність, складність, насиченість, інтенсивність; 11) розвивальної психодіагностики: застосування методик, які мають не тільки діагностичний, але і корекційно-розвивальний характер, спрямований на активізацію зони найближчого розвитку дитини; 12) безперервного психологічного супроводу освітнього процесу, що передбачає доцільне використання результатів діагностики з метою удосконалення навчально-виховного процесу, забезпечення умов для гармонійного цілісного розвитку усіх його суб'єктів; 13) професійної етики психолога-діагноста, що забезпечується дійсною реалізацією усіх положень етичного кодексу психолога-діагноста, включаючи положення щодо конфіденційності, професіоналізму, обмежень та ін.; 14) підбору методик, які мають прозору кількісну математичну обробку отриманих даних, можливість стандартизації; 15) фіксації результатів дослідження.

Діагностичний етап педагогічного експерименту відбувався крізь декілька субетапів дослідницького процесу та реалізовувався як у груповій, так і в індивідуальній формі залежно від вікової групи дітей. Так, процедура діагностики дітей дошкільного віку складалася з двох субетапів: групового та індивідуального. Процедура діагностики дітей молодшого шкільного віку, середнього шкільного та старшого шкільного складалася з трьох субетапів: перший – діагностика пізнавальної сфери школярів (визначення рівня розвитку

сприйняття; різних видів пам'яті: зорової, слухової, моторної; уваги; мисленнєвих властивостей, уяви); другий – діагностика невербального та вербального інтелекту; третій – діагностика індивідуально-психологічних властивостей (емоційно-вольової сфери, мотивації навчальної діяльності) та соціально-психологічного статусу (соціально-психологічної адаптованість, соціометричний статус) тощо.

Отримані результати діагностики засвідчили таке. По-перше, при незначних порушеннях соматичної сфери інтелектуальний розвиток дітей майже не змінюється порівняно зі здоровими дітьми, а за деякими параметрами навіть перевищує вікову норму (увага, продуктивність пам'яті, сприймання); при значних порушеннях соматички відбувається зниження показників інтелектуального розвитку дітей (перш за все, словесно-абстрактного мислення, продуктивності уяви). По-друге, психологічний розвиток соматично ослабленої дитини в умовах санаторної школи-інтернату характеризується негативними змінами у самооцінці (зниженні самооцінки, особливо за параметрами фізичного здоров'я), уявленні про власне Я (орієнтації на зовнішні параметри оцінки власного Я), переважно низькому рівні розвитку рефлексивності. По-третє, відбуваються зміни у мотиваційній сфері дітей, що проявляється у зниженні спонукальної сили мотивів, зниженні навчально-пізнавальної мотивації, її переважно зовнішній спрямованості.

Аналіз отриманих діагностичних даних свідчить про гостру необхідність впровадження спеціальних психолого-педагогічних заходів, спрямованих на профілактику та подолання негативних утворень психічного та соціально-психологічного розвитку дітей з ослабленим соматичним здоров'ям.

#### Література:

1. Крайг Г., Бокум Д. Психология развития / Г. Крайг, Д. Бокум. - СПб.: Питер, 2005. - 940 с. - (Серия «Мастера психологии»).
2. Мамайчук И.И. Психологическая помощь детям с проблемами в развитии / И.И. Мамайчук. - СПб.: Речь, 2001. - 220 с.
3. Шванцара Й. Диагностика психического развития / Й. Шванцара. – Прага, 1978. – 387 с.